

Vaste Commissie voor Veiligheid en Justitie
Tweede Kamer
Den Haag
Uitsluitend per e-mail: cie.vj@tweedekamer.nl

Den Haag, 24 januari 2017

uw kenmerk : rondetafelgesprek d.d. 26 januari 2017: Rapport Staatscommissie
Herijking Ouderschap " Kind en ouders in de 21^e eeuw"

Geachte Heer / Mevrouw de Voorzitter en Leden van de Vaste Commissie voor Veiligheid
en Justitie,

Hierbij dank ik u namens het bestuur van de vereniging van Familierecht Advocaten
Scheidingsmediators (vFAS) voor de uitnodiging voor het rondetafelgesprek bij de vaste
commissie voor Veiligheid en Justitie van 26 januari a.s. naar aanleiding van het rapport
van de Staatscommissie Herijking ouderschap "Kind en ouders in de 21e eeuw".

De vFAS bestaat uit ongeveer 1000 gespecialiseerde familierechtadvocaten die tevens
scheidingsmediator zijn. We staan in ons dagelijkse werk zowel één als meerdere ouders
bij. Inzake afstammingskwesties worden we regelmatig als bijzondere curator tot een
deskundige benoemd en dienen we rechtbanken van advies. Als voorzitter van deze
specialisten uit de rechtspraktijk zal ik de gevraagde expertise bij het voornoemde
rondetafelgesprek geven.

Gezien de opbouw van het rapport zal ik ingaan op het meerouderschap (1), vervolgens
op het meeroudergezag (2), op het draagmoederschap (3) en tenslotte op de diverse
overige wijzigingen (4), zoals door de Staatscommissie geadviseerd.

0. Inleiding

Bij dit rapport staan de rechten en belangen van het kind centraal. Geheel conform
artikel 3 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, dient de
Commissie de belangen van een kind als een eerste overweging mee te nemen.

De Commissie beschouwt hierbij de genetische band tussen ouder en kind en de intentie
van de betrokken ouders als gelijkwaardig. De Commissie is van mening dat kinderen
belang hebben bij ouders die welbewust de verantwoordelijkheid nemen voor hun
verzorging en opvoeding. Deze overwegingen van de Commissie onderschrijft de vFAS
van harte.

1. Meerouderschap

De Commissie gaat met inachtneming van de voorgaande gelijkwaardigheid van de genetische en sociale ouder voor meerouderschap en beperkt dit tot een maximum van vier ouders en twee huishoudens. Vanwege de diversiteit van feiten en omstandigheden zal hierbij maatwerk toegepast dienen te worden. In de rechtspraak is dat inmiddels een gegeven. Elke zaak is anders en vergt eenvoudigweg een op de zaak toegesneden aanpak en expertise. Zo ook redeneert de Commissie in deze, hetgeen we vanuit de vFAS kunnen onderstrepen.

De Commissie gaat hierbij uit van een zevental kernwaarden voor (sociaal) ouderschap:

1. Onvoorwaardelijke en persoonlijke commitment;
2. Continuïteit in de opvoeding;
3. Zorg voor lichamelijk (en geestelijk) welzijn oftewel veiligheid;
4. Opvoeden tot zelfstandigheid en maatschappelijke participatie;
5. Organiseren/coördineren van de drie opvoedmilieus (thuis, school en daarbuiten);
6. Ontwikkelen van afstammingsidentiteit;
7. Zorg en contact met voor het kind belangrijke personen (o.a. ouders).

De vFAS kan deze kernwaarden voor sociaal ouderschap onderschrijven. Het belang van het kind staat nl bij elke van deze zeven kernwaarden immers voorop en komt overeen met de voor Nederland vastgelegde rechten van het kind in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK).

De Commissie adviseert het meerouderschap door middel van vijf stappen mogelijk te maken:

1. Meerouderschapsovereenkomst met rechterlijke toetsing;
2. Registratie van de beschikking in een daartoe op te richten register;
3. De conceptie;
4. De aanvaarding van het ouderschap tijdens de zwangerschap ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand;
5. Aangifte van de geboorte: meerouderschap met meeroudergezag tot gevolg.

De vFAS acht het meerouderschap voor de intentionele meeroudergezinnen, zoals door de Commissie weergegeven en geadviseerd een grote vooruitgang voor de kinderen en ouders uit deze gezinnen.

Nu is er niets geregeld en dat leidt soms tot onverwachte en onvoorziene problemen later. Mn de aandacht die de Commissie voor het voortraject heeft, waarbij gestuurd wordt op een weloverwogen besluitvorming vóór de conceptie, waarbij men nog zonder druk van de komst van een kind kan terugtreden, is voor de vFAS een aspect dat grote waardering verdient. Daaraan zou de vFAS graag toegevoegd willen zien dat deze fase door de gespecialiseerde professionals wordt begeleid, opdat men tot een weloverwogen besluit kan komen.

De beperking van een verblijf van een kind in maximaal twee huishoudens acht de vFAS eveneens een weloverwogen advies.

We zien soms in de rechtspraktijk dat, als een van de stellen uit elkaar gaat, een kind in plaats van twee huishoudens over drie of meer huishoudens verspreid dreigt te worden. Dat geeft voor het kind vaak onvoldoende stabiliteit en continuïteit in de opvoeding. Ook ontstaat er soms een strijd tussen de verschillende stellen vanuit een eigen belang om het kind meer bij zich te kunnen houden op het moment dat een van de stellen uit elkaar gaat en daardoor minder tijd met het kind overblijft. Een dergelijke situatie komt aldus in strijd met de eerdergenoemde kernwaarden, die de Commissie op een rij gezet heeft in haar rapport. Des te meer reden voor een vooraf zorgvuldige overweging hoe om te gaan met de situatie zoals een uiteengaan door een van de ouderstellen.

De vFAS beschouwt aldus het maximale aantal huishoudens voor een kind als een belangrijke factor.

Uit de rechtspraktijk is echter ook gebleken dat afspraken vooraf een conflict op een later moment niet uitsluiten. De feiten en omstandigheden kunnen immers een geheel andere zijn dan ten tijde van het opmaken van de afspraken van indertijd. Bovendien dient er rekening gehouden te worden met de behoefte en rechten en belangen en mening van het kind zelf, die niet betrokken werd bij het opmaken van de eerdere afspraken tussen de ouders. Mn de oudere kinderen, dat zijn de kinderen die hun mening kunnen vormen en kunnen geven, hebben het recht om gehoord te worden als het maatregelen betreft die hen aangaan. Des te meer reden om ook in een latere fase de gespecialiseerde professionals de begeleiding op zich te laten nemen. Een niet gespecialiseerde professional zal op dit nichegebied snel brokken kunnen maken.

De vFAS vraagt zich tenslotte af of meerouderschap, zoals thans door de Commissie geadviseerd, ook in het buitenland erkend zal worden. Mn in landen waar het ouderschap enkel op afstamming gebaseerd wordt. Welke gevolgen zal dit bijvoorbeeld hebben voor de te verkrijgen nationaliteiten voor een kind of voor interlandelijke adopties of in geval van internationale nalatenschappen?

2. Meeroudergezag

De voornoemde basis geldt vervolgens ook voor de ouders die op deze wijze het ouderlijke gezag verkrijgen en gezamenlijk beslissingen van enig belang over de kinderen kunnen nemen.

Ondanks dat uit de rechtspraktijk en onderzoek naar voren komt dat de invoering van het ouderschapsplan en de wettelijke term "gelijkwaardig ouderschap" niet geleid heeft tot een afname van het aantal geschillen dat aan een rechter is voorgelegd na de invoering van deze wetswijziging in 2009 is de vFAS van mening dat meeroudergezag meer recht zou doen aan de feitelijke situatie waarbij meerouderschap is ontstaan, doordat men de daarvoor ingerichte procedure (zie hiervoor) heeft doorlopen.

Het voorgaande geeft weer dat alleen het verplicht opleggen van een op schrift te stellen afspraak onvoldoende waarborgen geeft voor het voorkomen van latere conflicten. Er is meer voor nodig om een dergelijk stuk tot slagen te brengen. De vFAS is van mening dat ook hier weer de gespecialiseerde en deskundige begeleiding van groot belang is.

Bij echtscheiding weten we inmiddels dat een gedrags- en communicatiepatroon veranderd dient te worden. Een zogenaamd destructief patroon dient omgebogen te worden tot een meer constructief patroon. Men moet elkaar niet als een tegenstander, maar als een medestander beschouwen. Elkaar aanvullen en steunen geeft een betere samenwerking dan elkaar bestrijden en negatief bejegenen. Een daarin gespecialiseerde professional, die zowel inzake conflicthantering en de-escalatie, als inzake de juridische gevolgen deskundig is kan hierbij de nodige begeleiding bieden. Zo ook geldt dat hierbij.

Het risico dat geen beslissing van enig belang voor het kind meer genomen kan worden als men niet goed begeleid wordt, dan wel als men niet de juiste balans in de te wegen belangen weet vast te houden zal voorkomen moeten worden.

Dat zou nl een risico voor de continuïteit van de benodigde zorg en opvoeding voor een kind kunnen inhouden, hetgeen niet in het belang van een kind te achten is. Bovendien levert dit voor derden, waaronder artsen, grote onduidelijkheid op: wie is bevoegd te beslissen en wie niet?

Dientengevolge concludeert de vFAS dat ook hier de juiste begeleider de nodige kennis en coaching kan bieden om tot een goede volgende fase over te gaan, waarbij men als ouders verder kan samenwerken met elkaar.

De door de Commissie weergegeven basis voor meeroudergezag zou bij doorvoering hiervan wat de vFAS betreft niet alleen beperkt moeten worden tot de kinderen, die voortkomen uit de door de Commissie weergegeven vijf stappen van de meerouderovereenkomst tot het ontstaan van meerouderschap en meeroudergezag. Ook in samengestelde gezinnen zijn er ouders, die een nauwe persoonlijke betrekking tot een kind ontwikkelen en als sociale ouders voor ze zorgen en ze opvoeden. Als de mogelijkheid tot meeroudergezag zou worden gecreëerd, dan zouden ook deze ouders eenzelfde gezagspositie moeten kunnen verkrijgen, zodat de zorg en opvoeding bijvoorbeeld bij een overlijden van de juridische ouder kan worden gecontinueerd.

Het zou een rechtsongelijkheid teweegbrengen als zij niet eenzelfde positie zouden kunnen innemen kijkende naar de voornoemde zeven kernwaarden.

3. Draagmoederschap

De vFAS is geheel met de Staatscommissie van mening dat er in Nederland een regeling moet komen voor het draagmoederschap, waardoor mensen zich niet langer genoodzaakt voelen om zich tot een in het buitenland wonende draagmoeder en kliniek te wenden. De huidige mogelijkheden in Nederland zijn ontoereikend te noemen, waardoor er momenteel problemen voor de wensouders en de kinderen ontstaan.

De Commissie beveelt aan om ook dit traject in een zestal stappen te doorlopen:

1. de draagmoederovereenkomst (met verplichte voorlichting en andere waarborgen voor een weloverwogen besluit);
2. de overeenkomst laten toetsen door de rechter;
3. de conceptie;
4. tijdens de zwangerschap laat men de overeenkomst registreren in een daartoe op te richten register;
5. ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand wordt de akte van aanvaarding opgemaakt;
6. bij de aangifte worden de wensouders automatisch de juridische ouders.

De vFAS kan niet anders dan dit advies omarmen als we kijken naar de huidige rechtspraktijk. Bovendien heeft de Commissie diverse momenten overwogen dat men zich kan terugtrekken uit het traject. Hierbij staat het belang van het kind voorop, waardoor een verdere uitwerking van dit advies wel degelijk op korte termijn door de wetgever gestalte zou moeten worden gegeven en ook deze kinderen in Nederland ter wereld kunnen komen.

Daarmee kunnen bovendien vele kosten bespaard worden en wordt draagmoederschap voor ook de financieel minderdraagkrachtige wensouders een optie.

Wel acht de vFAS het creëren van voorwaarden voor de wensouders (vergelijk bijvoorbeeld met de voorwaarden voor een beginseltoestemming voor een interlandelijke adoptie), zoals een maximale leeftijd van de wensouders van belang voor de continuïteit van de zorg en opvoeding van het kind en de overige kernwaarden, die door de Commissie ontwikkeld zijn.

4. Overige aanbevelingen

De overige aanbevelingen van de Commissie kan de vFAS enkel onderschrijven: bijvoorbeeld de gelijkschakeling van de kinderen die uit een huwelijk en uit een geregistreerd partnerschap worden geboren acht de vFAS een goede ontwikkeling. Een verschil daartussen is inmiddels in Nederland niet meer te verklaren.

Hoogstens zou het voor landen, mn de conservatieve landen, een erkenningsprobleem kunnen opleveren. Om op die grond de gelijkschakeling niet door te voeren acht de vFAS als onwenselijk, aangezien deze kinderen in Nederland worden geboren en alhier (merendeels) opgroeien.

Zo ook geldt dit voor de gelijkschakeling van de positie van moeder/ouder en kind bij de bekende donor, die vooraf schriftelijk verklaard heeft betrokken te willen zijn in het leven van het kind, als het gaat om een verzoek tot de vaststelling van het ouderschap. Indien deze donor kan verzoeken om de vervangende toestemming voor erkenning, dienen de andere belanghebbenden om een gerechtelijke vaststelling van het ouderschap te kunnen verzoeken.

De mogelijkheid tot een eenvoudige "zwakke" adoptie acht de vFAS ook een goede mogelijkheid om de relatie tussen de sociale ouders te erkennen jegens het kind. In het geval er aldus nog wel wat de ouders te verwachten is, zou deze zwakke adoptie een oplossing kunnen zijn om de zorg en opvoeding van het kind te waarborgen bij de sociale ouders.

De afschaffing van de termijn voor de herroeping van een adoptie door een kind zoals de Commissie adviseert zou wat de vFAS betreft eveneens opgevolgd moeten worden. Op grond van artikel 8 Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM) zou elk kind het recht moeten hebben om zich op welke leeftijd dan ook tot de rechter te wenden met een dergelijk verzoek. Daarmee worden de verzoeken van een kind tot bijvoorbeeld de vernietiging van de erkenning of tot de gerechtelijke vaststelling van het ouderschap immers gelijkgesteld.

In de rechtspraak is nl reeds lange tijd al bepaald dat de termijn voor een kind opgerekt kan worden als het kind daar eerder niet van wist, dan wel daartoe eerder niet kon of wilde overgaan, bijvoorbeeld omdat de ouders nog leefden.

Tenslotte kan ik u namens het bestuur van de vFAS bevestigen dat de leeftijdsgrens van het vragen naar de mening van een kind vanaf 12 jaar inmiddels in de rechtspraak steeds vaker wordt losgelaten. Of dat verlaagd moet worden naar 8 jaar is wel de vraag. Een leeftijdsgrens is nl niet het in het IVRK geldende criterium, maar eerder de rijpheid van een kind. Wanneer is het kind rijp genoeg om zijn mening te vormen en te geven?

Deze rijpheid zou zeer goed door de eveneens door de Commissie aangehaalde bijzondere curator kunnen worden beoordeeld en vervolgens zou deze bijzondere curator de stem van het kind kunnen weergeven. De Hoge Raad heeft immers in het verleden reeds geoordeeld dat de bijzondere curator voldoende waarborg biedt in het kader van het "participatie"-artikel 12 van het IVRK.

De vFAS is aldus van mening dat de gekwalificeerde bijzondere curator ook hierbij de positie van het kind kan verstevigen.

Kortom, de vFAS kan grotendeels de bevindingen van de Commissie onderschrijven, aangezien deze de rechtspositie van het kind jegens de sociale ouders verstevigen. Of hiermee echter een afname van mogelijk toekomstige geschillen en conflicten wordt bereikt is alleen de vraag. Daarvoor zou wat ons betreft een oplossing moeten worden geboden, zoals een specifiek op maat gesneden begeleiding vooraf en in geval van latere geschillen, waardoor onder de begeleiding van gespecialiseerde professionals tot een voor allen goede regeling kan worden gekomen.

Graag licht ik u donderdag 26 januari a.s. het standpunt van de vFAS nader toe.
Met vriendelijke groet,

Dianne J.I. Kroezen,
bestuursvoorzitter vFAS